

FERDINANDY GYÖRGY

Ej uhnyem

Párizsban volt egy magyar könyvesbolt. Azokban a boldog békeidőkben, amikor még könyveket olvastak az emberek. Almássy. Lehet, hogy éppen az, aki kettős ügynöknek állt a háborúban, és aki élete végére angol lett és beteg. Mert eredetileg ez is Párizsban élt, és Almássy védett név: nincsen belőle sok.

Secko jedno. Az én időmben már egy hirtelenszóke fiatalember, B. Zoltán volt a boltos, a cég neve pedig Société Balatonra változott. Almássyból csak a pecsétnyomó és egy ütött-kopott cégtábla maradt. A hatodikon az is, mint a nóta mondja, egy emeletet kapaszkodni kellett, mert a lift, mint minden párizsi házban, itt is csak az ötödikig szállított.

De nem is ez itt a lényeg. Aki magyar betűre vágyott, tudta így is, hogy hol keresse. A lényeg a negyed volt, mint ma mondják, a megtalálhatóság. A *Grange Batelière* pedig, ahol a Balaton fészelt, mondanom se kell, jó negyed. Nem Franzstadt, de kilencedik kerület. Folyami hajósok ugyan már nem dokkolnak errefelé, de az utca neve, a *Batelière*, őrzi még a nevüket.

Nekem annak idején a Volga menti dal, az emlékezetes *ej uhnyem* jutott róluk az eszembe. Micsoda ízlésficam! Nem mentség rá, hogy 1956 után mindenről ugyanaz ugrott be annak, aki mint én, napkeletről érkezett.

Rövid kis utca, alig százméteres. Almássy a 12. alatt található, de még előtte, a sarkon, működött egy másik magyar firma is: egy étterem. Bevallom, hogy engem ez a sarok, a paprika, jobban vonzott, mint a hatodik emelet. Itt a földszinten cigányzene szólt, és aki betévedt, potom pénzért paprikás csirkét és Gundel palacsintát ehetett.

De most nem erről beszélek. A francia lányok, akiket a paprikával szédítettem, külön fejezet. Diák voltam és költő. Ebben a minőségemben pedig jobban kellett hogy érdekeljen a paprikás csirkénél a Société Balaton.

B. Zoltán üzlete másfél apró szobából állt. Vasrács védte az ajtót, mert a párizsi magyarok azokban az időkben betörésből éltek. És hát hová törjön be az ember, ha nem az ismerőseihez?!

Boldog békeidők: még a nehéz fiúk is szerették a könyveket! És én is, természetesen. Ha leemelem a polcra Eckhardtot, Füst Milánt vagy a Hét évszázad magyar verseit, lám, beléjük van írva, vastag, fekete ceruzával, hogy 64F, azaz Frank, és 3k, azaz kötet. B. Zoltán szálkás betűi körbejárták a fél világot. Nála, a *Grange Batelière*-ben vásároltam az első könyveimet.

*

Ami a polcokat illeti, lehet, hogy volt a sorok között valamiféle rend. Ezt azonban egy kívülálló nem állapíthatta meg. Első látásra antikvárium, ócskaságok gyűjteménye volt ez az Almássytól örökölt lerakat. Egy jó kereskedő azonban kiismerte benne magát. Előbányászott bármit: szótárt, filléres regényt, enciklopédiát, pillanatok alatt. Igaz, hogy aki ide betért, ritkán tudta, hogy mit akar. Neki, Zoltánnak kellett a vevőknek segíteni.

Ő maga, úgy tűnt, már mindent elolvasott. Gulácsy Irént és Gogolák Lajost. Sápadt fiatalember volt, még alig negyvenes, de a hirtelenszöke hajából már csak egy hosszú, rebellis tincs maradt.

Sokat beszélgettünk, a boltban nem volt nagy a forgalom. Jó dolog, ha az embernek idegenben egy ilyen sokat tapasztalt beszélgetőtársa akad.

Ám ez nem minden. Mert a háttérben nyílt a szobának egy szűk, magas, amolyan lichthofra néző ablaka. Alatta pedig, cérnaspulnival az ölében, horgolt egy apró, almakerek öregasszony, B. mama. Az ő hangját nem hallottam soha. Csak néha nézett fel, de arra emlékszem, hogy valahol a plédék és a réklik között két koromfekete szem világított.

Fölötte, úgy, mint egy családi képen, állt B. Bácsi, a férje. Télikabátban, kaptapban, nyáron is. Ősöreg volt már, legalábbis nekem. Ebben a huzatos udvari szobában nagyon fázhatótt. Ő sem volt kifejezetten beszédes, de ha megszólalt, mindig mondott valami fontosat.

Példának okáért, hogy kassai, azaz felvidéki a B. család, és ha igaz, még az én őseimmel is rokonok. Máskor, amikor mi a szabadságról beszélünk – mi másról beszélhetett volna, aki akkor és onnan érkezett! –, megjegyezte, hogy ez a fene nagy szabadság nem egyértelmű dolog.

Ő – mondta akkor – csak a börtönben volt igazán szabad. Hogy miért? Hát, mert ott tanult. Gondolkodott és olvasott.

Ezt azért persze nem hittem el neki. Húszéves koromban a szabadság volt az istenem. Úgy tudtam, hogy amit lehet, azt szabad. És hát Párizsban sok mindent lehetett.

Elfeledkeztem még az egyenlőségről is, ott Galliában. A testvériségről nem is beszélve. Ki gondolt ilyesmire, 56 után, kint a vadnyugaton! Nekem, emlékszem, még az is komikus volt, hogy B. Zoltánnak apja és anyja van.

Később persze a görög auktoroknál is megtaláltam B. bácsi töprengéseit. A diákjaimnak már azt tanítottam, hogy a szabadság alapja a tudás. Aki csak egy márkát ismer, magyaráztam, az nem tudja a legjobb autót kiválasztani. Minél tájékozottabb az ember, annál szabadabb.

De akkor, ott, a Szajna partján, mindez smafu volt egy hozzám hasonló vadzeninek. Még azt sem tudtam, hogy ez a *smafu*, amit ma már talán senki sem ismer, francia jövevény: mi találtuk ki, és *je m'en fous*-t, mit bánom én-t, vagy még inkább fütyülök rá-t jelent.

*

Párizstól és a Balatontól messze kerültem. Bejártam a szigetvilágot és a trópusokat. Dolgoztam. Zoltán még sokáig küldözgette utánam a magyar lapokat. Azután ez is abbamaradt.

Elmúltak az évek. Itt, az *Államokban*, már nem autómárkával bolondítom a diákjaimat. Ahol nincs tömegközlekedés, nincs szabad költözködési jog. Legfeljebb csak annak, akinek pénze van. És mi értelme szabadságról beszélni ott, ahol harmincéves részleteket törleszt egy egész társadalom?!

Ami a tudást illeti, ezen a kontinensen funkcionális analfabéták a diákok. Néha elfog a kétely: így lenne rendjén? Lehet, hogy – 56-os veterán – idejétmúlt sémák és hamis elképzelések rabja vagyok? A szabadság valóban nem egyszerű dolog.

Még szerencse, hogy – mint B. bácsi mondta – gondolkodni szabad.

Az Óvilágba néha még visszalátogatok. Párizs nem sokat változott. Megnézem, hol lakik az asszony, akit szerettem, ellenőrzöm a régi otthonomat. Elmegyek a *Grange Batelière*-be is. A sarkon kávézó áll a Paprika helyén, és a 12. alatt nincsen sem Almássy, sem Société Balaton.

Idegenben az ember hamar magára marad. Hogy itt, a hatodikon lett volna egy barátom? Volt egy háza Normandiában, most ez is eszembe jut. Normandiában sose jártam, a címét nem tudom.

És hát ez a két kisöreg. Némák mind a ketten. Nincsen többé, aki Kassáról mesélne fent a tető alatt.

Furcsa dolog egy emlék. Gyomorszájon vág, ha nem vigyáz az ember. Én pedig nem tudom megvédeni magam.

Melódiák kavarnak. *Il y a longtemps que je t'aime*. A francia asszony. *Jamais je ne t'oublierai*. Soha nem foglak elfelejteni.

Ez pedig apám. Vasárnap reggel, szól a rádió. *Rózsafa virít... Rózsika visít!* – Apa mindent kiforgatott. És nem az *ablakom*, hanem a *paplanom alatt*.

Marad az *ej uhnyem*. A gürcölés. A stílustörések, a pánt a vállamon. És B. Zoltán? A barátság? Ma már tudom: egyedül, társak nélkül, csak földönfutó lehetsz, nem szabad.

2008.